

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta HE 177/2022 vp

Viite: Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta / HE 177/2022 vp

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa olevan kirjauksen mukaisesti esityksessä ehdotetaan tasa-arvosuunnitteluvuorokauden laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta. Lisäksi sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevat säännökset laajennettaisiin koskemaan myös varhaiskasvatusta. Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Tasa-arvosuunnitelma on työkalu käytännön toiminnan tueksi ja sen avulla varmistetaan, että tasa-arvotyötä tehdään järjestelmällisesti.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleisesti esityksestä

Lapsiasiavaltuutettu pitää tervetulleena muutoksena, että velvollisuus tasa-arvosuunnitteluun ulotetaan myös varhaiskasvatukseen. Tehokas tasa-arvon edistämistyö edellyttää systemaattista suunnittelua saavuttaakseen tavoitteensa. Lapsiasiavaltuutetun tapaamat lapset ovat tuoneet esiin, että esimerkiksi kiusaamisen eliminoinnin kannalta moninaisuuden systemaattisella kunnioittamisella varhaiskasvatuksesta saakka on tärkeä rooli. Lisäksi lapset ovat kertoneet aikuisten ennakkoaloitusten ikävistä vaikutuksista arjessaan:

”Mulla on myös sellanen juttu että kerran ku mä olin pukuhuoneessa, ni yks tyyppi aikuisista [koulussa] sanoi et mä en sovi tyttöjen pukkariin, ja mä en pääse poikien pukkariin koska ei tiedetä mikä mä olen.”

Lapset ovat myös katsoneet, että avoin puhuminen sukupuolen moninaisuudesta jo lapsuudesta lähtien edistäisi suvaitsevan ilmapiirin syntymistä:

”Et just jos niinku pienemmästä asti ruvettais tota opettaa, ni mä luulen et se kans vähentäis sitä pelkoo, mikä liittyy just niinku kaapista tulemiseen. Ja se vois kans ehkä vähentää sitä tarvetta, et ylipäättään täytyy tulla kaapista. Et ku se, ku sitä tolleen ku sitä sanotaan normalisoitua, ni sun ei välttämättä tarvi tehdä siit numeroa, ellet sä halua, ni siit ei välttämättä tarvis tehdä numeroa. Et ku on jotain muuta ku hetero ja cis. Ni tota mun mielestä se olis tosi tärkeä, et se opetetaan jo pienestä asti.”

Lapsiasiavaltuutettu jakaa hallituksen esityksessä esitetyn näkemyksen (s. 7) siitä, että sukupuolittietoinen varhaiskasvatus oletettavasti entistä paremmin turvaa yhtäläisiä mahdollisuuksia jo varhaislapsuudesta lähtien.

Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin myönteisenä, että hallituksen esityksessä on huomioitu lapsen oikeuteen tulla kuulluksi liittyviä näkökohtia ja tarkennettu sekä 5 b §:n että perustelujen muotoiluja paremmin vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lähtökohtaa siitä, että kuulluksi tuleminen on lapsen oikeus, ei velvollisuus (s. 19 ja 29).

Sukupuolen moninaisuus ja esitysluonnoksen termistö

Kuten keväällä 2022 esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa¹, lapsiasiavaltuutettu toistaa myös tässä yhteydessä näkemyksensä, että on tärkeää huomioida sukupuolen moninaisuus termistövalinnoissa myös lainsäädännön tasolla, koska lakikielessä omaksutuilla käsitteillä on vaikutusta esimerkiksi ohjeistuksissa ym. käytettävään kieleen. Myös lapsiasiavaltuutetun tapaamat nuoret ovat tuoneet esille turhaa sekä syrjivältä tuntuvaa sukupuolittuneisuutta ja sukupuolittamista virallisissa asiakirjoissa ja muissa viranomaisyhteyksissä:

”Eli kun oli puhetta siitä tyttö-poika-jaosta ja muista tällaisista niinku normeihin perustuvista termeistä ja jaoista, ni mun mielestä niinku ihan yleisestikin kaikki

tommoset jaot ja vanhat käsitteet ja kaikki, et ei pelkästään se tyttö-poika-jako, vaan myös joku esimerkiksi ku puhutaan kumppanien määrästä tai vanhempien määrästä, ihan nyt tälleen hatusta heitettyä, tai se, että suoraan oletetaan vaikka, että jos sanoo että aikoo mennä naimisiin, on silleen että no niin, kuka on sun mies. Että kyl te tiette mitä mä tarkotan. Et kaikki tommonen normeihin perustuva ja niinku, joka ei enää toimi vaan, ja joka ei oo ajankohtasta, eikä varmaan kyl oo koskaan ollutkaan. Mut joka tapauksessa, niin semmosta pitäis karsia. Ja ei pelkästää niistä semmosista yleisistä lomakkeista, vaan myös ihan yleisesti yhteiskunnasta.”

”Ja se niinku on diskriminoivaa, se syrjii ihmisiä, jotka ei kuulu tähän normibinääriseen jakoon.”

Lapsiasiavaltuutettu pitääkin perusteltuna ratkaisuna, että laista on luonnosversion jälkeen poistettu turhat binääristä sukupuolikäsitystä ilmentävät muotoilut esimerkiksi viittauksissa leluihin ja kirjoihin (s. 20).

Jyväskylässä 26.9.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ Ks. Lapsiasiavaltuutetun [lausunto](#) sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelu), 25.5.2022.